

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 5. decembra 1980
Leto XXXII. - Štev. 16
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
200 lir

ZA NOVO VLADO POŠTENIH SIL

Stališče vodstva KPI o zločinski neučinkovitosti pri pomoči potresencem, ki priča o bankrotu demokrščanskega sistema vladanja v Italiji

Vodstvo KPI je ob zaključku izredne seje izdalo dokument:

KPI poudarja, da je nujna in obvezna naloga države, da čimprej mobilizira vse svoje razpoložljive moči za pomoč in solidarnost ljudstvu, ki ga je prizadel potres. Za doseg tega cilja bodo vse organizacije in vsi aktivni komunisti nadaljevali z izvrševanjem svoje dolžnosti, brez pomislekov, v duhu enotnosti in skupno s sodelovanjem javnih oblasti in člani vlade, katerim je bila poverjena naloga koordiniranja posegov na potresnem področju. KPI se dobro zaveda tragike potresa, po negativnem odgovoru vlade vsej verigi škandalov in odklonov v državnih krogih, zato je ostro opomnila na problem učinkovitosti, korektnosti in moralnosti političnega vodstva.

Državo je tako vedenje globoko prizadelo: nezaupljivost in ogorčenost se globoko odražata. Vse to je razvidno tudi iz govora predsednika Pertinija. Dejstvo je, da vse to ne vpleta samo enega ali več ministrov ali sedanje vlade, ampak ves sistem in način vladanja, ki sta povzročila in vseskozi povzročata neučinkovitost in kaos v delovanju državnih organov, korupcijo in škandale v vodilnih strankah, popustljivost in nekaznivost za odgovorne.

Stvar morale je danes postala najbolj važen narodni problem. Nemogoče je namreč vladati državi in reševati probleme, ki jo pestijo, če se ne vzpostavi tesnega odnosa zaupanja med državljani in državo samo. Prepotrebna in nujna je korenita sprememba v vodstvu vlade, v njeni uredbi in kar je pglavitno, korenita sprememba v političnem vodstvu države. Kriza, ki je nastala v metodah in formulah vladanja KD je razvidna. Iskanja rešitev, ki se

gibljejo v okviru strank, ki so v Italiji vladale v zadnjih desetletjih, so neprimerna in neučinkovita v primeru s položajem, v katerem se nahajamo. Z druge strani pa bi bilo neodgovorno in predrzno iskati rešitve v novih političnih volitvah, sicer pa KPI tako hipotezo odločno odklanja. KPI predstavlja za Italijo silo demokratične in ustavne opozicije.

Vedno je predstavljala vzgleden primer politične in moralne korektnosti v boju proti korupciji. Odločno je torej potrebno spoznati, da v trenutku, ko KD dokazuje, da ni sposobna voditi v obnovo države, ostaja KPI kot edina sila, ki lahko zbere boljše energije KD, sposobne in poštene ljudi raznih strank in izven njih. Raz-

vidna je izrednost takega predloga. Položaj, v katerem se država nahaja in nujnost njene rešitve zahteva pogum in trdno voljo v iskanju nove poti, ki bi pripeljala do reda, do spoštovanja demokratičnih pravil, do moralne resancije in do obnove državne organizacije.

KPI, kljub temu da smatra, da ne sme priti do praznin v vladi, predvsem sedaj, ko je nujna pomoč prizadetemu ljudstvu na potresnem področju, ta predlog o novi vladi ponuja državljanom v razpravo in zahteva, naj se o njej izrečejo politične sile z ustrezno resnostjo in zavestjo o tem, kaj tvegajo demokratična republika in stranke, na katerih temelji naša republika.

Demokratične organizacije so začele zbirati sredstva za pomoč potresencem. Na sedežih KPI zbiramo pomoč, ki jo bomo neposredno izročili našim tovarišem na potresnem področju. Mladinske organizacije zbirajo pomoč na sedežu CGIL. Solidarnostne prispevke sbirajo tudi občinske uprave. Nabrežinska občina zbira na svojem sedežu in v prostorih kmečke posojilnice denarna sredstva. Na občino naj se javijo tudi prostovoljci, ki želijo oditi na potresno področje

Po 9 mesecih plenarna seja vladne komisije

Globalna zaščita: KD sedaj izsiljuje

V Rimu se je v torek, 2. decembra, sestala po devetih mesecih na plenarni seji posebna vladna komisija, ki je zadolžena za proučevanje problema globalne zaščite naše manjšine. Komisiji, kot znano, predseduje prof. Giovanni Cassandro, v njej pa so še predstavniki predsedstva vlade, notranjega, zunanjega, prosvetnega in pravosodnega ministrstva, deželne vlade Furlanije - Julijske krajine, PSDI, PRI, PLI in KD. Slovenskih predstavnikov je v komisiji pet: Boris Iskra in Stojan Spetič (KPI), Karel Šiščič (SKGZ), Aljoša Volčič (PSI) in Albin Sirk (SSK).

Komisija bi bila morala prouči-

ti in potrditi zaključke posebne paritetne delovne skupine, ki je po srečanju enotne slovenske delegacije s tedanjim predsednikom vlade Cossigo skušala letos usklajevati sicer nasprotujoča si stališča predstavnikov italijanske večine in slovenske manjšine. Ni šlo, seveda, za pravo usklajevanje stališč, ki so si bila načelno nasprotna, pač pa za poskus zblíževanja vsaj ob nekaterih konkretnih problemih šolstva, kulturnih ustanov, jezikovnih in drugih pravic manjšine. Na koncu je bil sestavljen dokument (podpisal ga je koordinator delovne skupine prefekt Rizzo), ki je vseboval analizo izraženih stališč, torej tudi doseže-

nih rezultatov in nesoglasij. V bistvu je dokument bil zadostno gradivo in obenem merilo »dobre volje«, če o tej sploh lahko govorimo, saj so stališča vladnih predstavnikov, predvsem pa krščanske demokracije, bila mestoma nepopustljivo ostra in odraz precejšnje zaprtosti.

Zanimivo je, da bi se komisija na plenarni seji morala sestati že 10. novembra. V zadnjem trenutku so sejo preklicali, najbrž zato, ker so se vladni predstavniki zavedeli, da bi seja, na kateri bi ugotovili nespravljalivost stališč med slovenskim in vladnim delom komisije, potekala prav na dan 5. obletnice podpisa osimskih sporazumov, ko je v Rimu potekalo slavlje s podelitvijo znanih nagrad. Tako so sejo odložili na 2. december. Dejansko pa je tudi ta bila brezpredmetna. Predsednik prof. Cassandro je namreč z obžalovanjem ugotovil odsotnost vseh predstavnikov krščanske demokracije in domala vseh italijanskih članov ožje delovne skupine. Razprava bi torej bila, po njegovem, okrnjena. Odsotnost demokristjanov je bila neupravičena in vprašati se moramo, ali ni v zvezi z utvarom KD, da bo od manjšine ali njenega dela prejela pristanek na stališča, ki smo jih sicer enotno zavračali. Ni tajnost, da so te dni bili na sporedu sestanki med deželnimi voditelji KD in SSK. Poleg tega pa so demokristjani in vladni predstavniki skušali uprizoriti poskus grobega izsiljevanja do Slovencev. Ker so vedeli, da so za nas nesprejemljive omejitve jezikovne zaščite na ločene kategorije kakor tudi poskusi vsiljenega preštevanja ali ugotavljanja gostote Slovencev in njihovega številčnega in odstotnega razmerja do italijanskega prebivalstva z nekakšnimi »referendumi« o stopnji možne zaščite, so tokrat (pa tudi nekajkrat prej) nastopili z argumentom, češ da moramo Slovenci »sprejeti vse predloge, dobre in slabe, ker sestavljajo enoten paket ukrepov«. Po domače povedano, če bi ne sprejeli preštevanja bi vlada umaknila celo tiste pozitivne ukrepe, ki jih je na pritisk manjšine že obljubila (n. pr. šolstvo v Benečiji ali podpore

nadaljevanje na zadnji strani

Priznanje Tomažičevi mami

Na predvečer dneva republike so v prostorih konzulata SRF Jugoslavije izročili Emi Tomažič visoko jugoslovansko odlikovanje za prispevek, ki ga je njena družina dala osvobodilnemu boju primorskega ljudstva. Tomažičeva mama je v boju s fašizmom izgubila sina Pinka, hčerko Danico z možem Stankom Vukom in, nazadnje, še moža, ki je bil žrtev bombnega letalskega napada.

Pokrajinski aktiv slovenskih komunistov v Trstu

Prejšnji teden je v boljunskem občinskem gledališču France Prešeren potekal pokrajinski aktiv slovenskih komunistov, kateremu je poročal član tajništva Stojan Spetič, zaključke razprave, v katero je poseglo enajst tovarišev, pa je povzel pokrajinski tajnik naše partije Claudio Tonel. Na aktivu smo razpravljali o aktualnih nalogah slovenskih komunistov glede na razvoj dogodkov, ki zadevajo vsedržavno stanje, kakor specifično probleme globalne zaščite slovenske narodne manjšine. Pomembna je bila, v tem pogledu, prisotnost na aktivu italijanskih sekcijških voditeljev, ki so se tudi na tak, neposreden način, seznanili z mislijo slovenskih članov partije. Zanje smo v gledališču organizirali sistem simultane prevajanja, ker je razprava potekala v celoti v slovenskem jeziku. Gre za praktično izkušnjo, ki jo velja v bodoče posplošiti.

Večina tovarišev na aktivu je predlagala, naj gradivo aktivna objavimo, vsaj v obsežnih odlomkih. Tako tokrat objavljamo del poročila tovariša Spetiča.

Uvodoma je spregovoril o tragediji potresa, ki je prizadela italijanske južne pokrajine in škandal neučinkovitosti, ki še danes seje ogorčenje prebivalstva.

Mi smo v Trstu na svoji koži občutili, kam lahko vodi prepad nezaupanja in posploševanja. Ljudje začno govoriti, da so vsi enaki, da je vsega kriv strankarski sistem, obsojajo demokracijo kot tako in zavestno ali nezavestno, ob spretnejši režiji, drse v objem desnice. Pojav Liste za Trst in njene prevladujoče filozofije je v tem smislu lahko dovolj zgovoren.

Zato je pred nami pomembna naloga. Komunisti smo politična sila delavskega razreda, ki ni vpleten v škandale, ki je vedno reagiral klicem solidarnosti, ki edini zmora organizacijska izročila in globoka demokratična čustva, ki se bori za moralizacijo javnega življenja. Zato je direkcija naše partije poudarila dvoje: krščanska demokracija ne sme več vladati v državi, komunistična partija je pripravljena prevzeti politično vlogo oblikovanja nove laične koalicije poštenih sil, tudi posameznikov. Skratka, komunistična partija poziva ljudstvo, naj podpre njeno zahtevo po ključni vodilni vlogi v državi. To je tema, ki jo komunisti ponujamo v razmislek tudi drugim političnim silam in predvsem levici, socialistom, laičnim demokratom, naprednim kristjanom, ki sta jim pri srcu ohranitev in obnova demokratične republike. Potrebno je ustvariti fronto poštenosti, v kateri pripada prvo mesto delavcem in njihovi politični stranki.

Seveda se zavedamo, da ne ponujamo drugim političnim silam programa socialističnega, pač pa demokratične revolucije, program ozdravljanja in združevanja vseh dobromislečih in poštenih sil, ki jih združujejo skupni interesi in hotenja. Naloga vsakega člana komunistične partije pa je, da ta predlog oriše in obravna, da sproži o njem diskusijo in ustrežne politične ali kulturne izbire.

V tem smislu, mislimo, da je mogoče iskanje novih oblik enotnosti s socialističnimi tovariši. Enotnost leve se je v zadnjih letih skrhalo. Pri tem nima smisla razpravljati o tem, ali je partija izrekla preostre besede ali če jih je izrekel

socialistični tajnik. Neenotnost med našimi strankama je izhajala predvsem iz glavnih političnih izbir njene vodilne skupine, ki išče neprehojeno pot k laburizmu skozi sodelovanje s krščansko demokracijo. Ponavlja se poskus izolacije komunistične partije in delavskega razreda v trenutku, ko gospodarska in družbena kriza terjajo široko sodelovanje vseh delovnih ljudi. Najbrž ni golo naključje, če je oblikovanje nove Forlanijeve več ali manj levosredinske vlade spremljala najhujša protidelavska ofenziva zadnjih desetletij. Primer Fiat je namreč, ne glede na morebitne taktične napake, storjene v dneh neposrednega spopada, zgorel primer poskusa kapitalizma, da bi iztrgali iz rok delavskega gibanja garancije, ki si jih je priborilo z večletnim bojem. Poskusili so z odpusti, zadnji cilj Fiatovih voditeljev pa je bilo ponižanje delavskega razreda in razkol v njegovih vrstah. Ta razkol, ki je nastal v vrstah Fiatovih delavcev, tehnikov in uradnikov, nas opozarja na nujnost trajnega iskanja in utrjevanja interesnih zavezništev, ki naj upoštevajo zgodovinske interese delavskega razreda in vseh družbenih slojev, ki z njim lahko sodelujejo. Že sam Marx je pred več kot sto leti opozarjal na dvojno vlogo tehnika in uradnika v kapitalistični tovarni, kjer nastopa kot glasnik podjetniških interesov, sam pa ima interese delavca, ker pripada armadi ljudi, ki prodajajo svoje delo in znanje ter uresničijo gospodarjev dobiček. Politika zavezništva je važna tudi pri nas, kjer se vodi bitka za gospodarsko, industrijsko, moralno obnovo tržaškega mesta in naše dežele. Važna je zato, ker se ne smemo zadovoljiti z vlogo vpijočih v pušca-vi brezbriznosti, pač pa moramo politično nastopati s ciljem združevanja razpoložljivih sil ob skupnih uresničljivih programih moralne in gospodarske obnove.

Dežela, pokrajina, krajevne uprave

Tega nismo mogli uresničiti na deželni ravni, kjer so politične stranke nove levosredinske vladne koalicije ponovile rimsko izkušnjo in nadaljujejo po stari, že znani poti, zaradi katere dežela še danes ni organ, ki bi ga ljudje čutili za svojega sogovornika in glasnika. Nasprotno, pasivnost deželnih posegov je taka, da se pri odrinjenih često pojavljajo težnje po razbijanju dežele in iskanju novih oblik uveljavljanja lastne avtonomije. Za nas, slovenske komuniste, velja in mora veljati, da ne pristajamo na institucionalno ločevanje dežele Furlanije - Julijske krajine, tudi zato ne, ker bi ločitev med Furlanijo in Julijsko krajino pomenila dokončno ločitev slovenske narodne manjšine, beneških Slovencev od ostalih primorskih Slovencev.

Zato smo tudi v tržaškem občinskem svetu predložili svoj predlog o oblikah sprejemljive avtonomije in samoupravljanja večjih teritorialnih območij. Predvsem moramo opozoriti javnost na dejstvo, da pri tem nikakor nismo capljali za Listo ali drugimi političnimi silami. Že leta vodi naša partija v deželnem

svetu in na politični ravni bitko za decentralizacijo deželne uprave in oblikovanje komprenzorijev, večjih in bolj homogenih družbeno-gospodarskih enot teritorialnega značaja, ki naj uresničujejo večje sodelovanje državljanov pri upravljanju delegiranih pristojnosti in sodelovanju pri uresničevanju načrtnega razvoja celotne dežele.

Resolucijo v tem smislu je, poleg drugih, odobril tržaški občinski svet in to z največjim številom glasov, ker nam je ob teh doslednih stališčih uspelo uresničiti največjo možno soglasje. Nasprotno pa sta bili v tržaškem občinskem svetu zavrnjeni resoluciji Liste za Trst in neofašistov. Nobenega capljanja ali oportunizma, torej, pač pa potrebna občutljivost za čustva ljudi in potrebe reforme deželne uprave, v katerih naj v večji meri pridejo do izraza zahteve in interesi krajevnih skupnosti.

V težnji po obnovi možne stopnje solidarnosti med demokratičnimi silami v Trstu smo komunisti sodelovali pri oblikovanju nove večine, ki upravlja tržaško pokrajino. Pri tem smo očitno upoštevali nevarnost, da bi se tudi tržaške pokrajinske uprave polastila Lista za Trst in s tem preprečila nadaljevanje izkušnje, ki je kljub omejenim pristojnostim, bila koristna za demokratično rast našega prebivalstva, saj je kazala in kaže določeno občutljivost za probleme povezovanja s sosednjo Slovenijo, torej priateljstva med tu živječima narodoma in v tem okviru tudi problemov slovenske manjšine. Nedopustno bi namreč bilo, če bi Lista Trst s podporo fašistov pretrgala izkušnjo, ki je obrodila svoje sadove na področju socialnih storitev, psihiatrije, šolstva, kulture itd.

Pri tem smo komunisti predlagali laično - levičarsko upravo z zunanjo podporo krščanske demokracije. Žal smo ugotovili, da tega našega predloga niso podprle niti tiste sile, ki so sodelovale v prejšnji pokrajinski upravi. Zato je prišlo, po daljših in mestoma mučnih pogajanjih, do oblikovanja nove demokratične večine in pokrajinske uprave, v kateri komunisti neposredno ne sodelujemo, vendar pa jo pogojujemo kolikor je mogoče. Gre za preizkušnjo na določen čas, ki jo bomo, vsi skupaj, preverili čez nekaj mesecev, ko bo napočil čas obravnave občinskih in pokrajinskih proračunov. Pri tem bomo komunisti preverili predvsem izpolnjevanje sprejetih obveznosti, kakor tudi politično zadržanje ostalih strank v odnosu do Liste za Trst, oziroma do naše partije, v tržaški in drugih občinah. Kajti zavedamo se, kako dvigajo v krščanski demokraciji glavo tiste sile, ki bi rade v Trstu ustvarile novo meščansko - nacionalistično zavezništvo proti komunistom, proti Slovencem, proti sodelovanju z Jugoslavijo. S tem, da smo omogočili oblikovanje nove pokrajinske uprave smo verjetno zavrnili te težnje, niso pa bile povsem poražene, kot dokazujejo tudi zadnji dogodki v pokrajinskem vodstvu krščanske demokracije.

Ugotoviti moramo, seveda, da smo po nedavnih upravnih volitvah ohranili tako imenovani rdeči obroč okoli Trsta. Prodor Liste za Trst v periferijo ni uspel, čeprav moramo ugotoviti, da se je

v nekaterih primerih skrhalo solidarnost levičarskih in drugih demokratičnih sil. V Miljah smo utrdili občinsko upravo, v kateri sodelujejo komunisti, socialisti in neodvisni levičarji. Zdi se nam pomembno ugotoviti, da v občinskem odboru prvič po dolgih letih sodeluje tudi slovenski odbornik in da društvo Slovencev miljske občine aktivno sodeluje z napredno občinsko upravo. Milje, to poudarjamo, so pomemben primer občine z italijansko večino, kjer se uresničuje načela demokratičnega in enakopravnega sožitja, oziroma zaščite interesov slovenske narodne skupnosti. Zato nam je ta trdnjava sožitja tako draga in pomembna.

V Dolini smo obnovili koalicijo med socialisti in komunisti. Kljub vabilu k sodelovanju pa nam ni uspelo uresničiti širše enotnosti sil, ki združujejo Slovence. Nasprotno, od sodelovanja pri pogajanjih za oblikovanje politično - upravnega programa in postavljanja diskriminatorskih pogojev za vstop v občinsko upravo, je krajevna sekcija Slovenske skupnosti prešla k ostri opoziciji in celo k neupravičenim škandalističnim napadom na naše dolinske upravitelje. Zato mislimo, da je potrebno, tudi v tem primeru razčiščenje odnosov in to pred širšo javnostjo, kakor so bile javno izrečene klevete.

Pekoče in še vedno aktualno je vprašanje upravljanja devinsko - nabrežinske občine. Zavedati se moramo, da se je kljub nevarnosti Liste za Trst, nacionalistične ofenzive krajevne krščanske demokracije in volilnem uspehu naprednih strank, zožila politična osnova upravnih koalicij, v kateri sodelujemo komunisti s socialistično stranko, vendar slednja ni pri tem enotna. Želja, da bi devinsko - nabrežinska občina končno dobila enotno in predvsem večinsko upravo z oblikovanjem koalicije med komunisti, socialisti in Slovensko skupnostjo žal še ni bila uresničena. Na pogajanjih za oblikovanje nove večine na tržaški pokrajini smo se obvezali, da bomo v najkrajšem času začeli pogajanja v devinsko - nabrežinski občini. Žal pa se nam zdi, da krajevna sekcija SSK ne kaže pretiranega zanimanja za začetek pogajanj. Nasprotno, nadaljuje se politika izsiljevanja pod geslom, da mora najprej odstopiti Škerkova uprava in da se bodo pogajanja začela naknadno. Nadaljuje se tudi politika izsiljevanja v zvezi z županskim mestom, ki ga SSK zahteva zase. Mi mislimo, da ima vsaka stranka pravico, da brani svoje interese, čeprav nikakor ne za ceno splošnih interesov prebivalstva. Zato menimo, da so to lahko predmet razprave na skupnih srečanjih, ne pa propagande, ki v tem trenutku rahlo temelje občinski upravi v devinsko - nabrežinski občini in devinsko pelje vodo na mlin krščanski demokraciji in Listi za Trst. Pri tem seveda ponavljamo poziv našim nabrežinskim tovarišem, naj še nadalje dokažejo visoko stopnjo odgovornosti in čut za iskanje enotnosti, kljub rušilnim polemikam, katerih cilj je marsikdaj prav v upanju, da bomo komunisti izgubili živce in storili usoden korak.

Spetič je tu kritično analiziral zadržanje slovenskega dnevnega tiska do tega problema, ko deklariranim naporom za ustvarjanje enotnosti sledijo nepotrebne polemike, ki vsekakor ne koristijo tolikanj poudarjenemu cilju enotnosti v krajevnih upravah.

Boj za globalno zaščito

Ker govorimo o aktualnih nalogah slovenskih komunistov, je povsem razumljivo,

da je za nas osrednje vprašanje boja za globalno zaščito naše manjšine, ki se pet let po podpisu osimskega sporazuma, treh desetletjih od podpisa mirovne pogodbe in odobritve republiške ustave še ni premaknila z mrtve točke. Naša partija je v tem pogledu storila vse, kar je bilo mogoče in pri tem uživa spoštovanje in odobravanje celotne slovenske narodne manjšine, ne glede na politične in strankarske razlike. Parlamentu smo predložili prvi zakonski osnutek za globalno zaščito pred desetimi leti, v tem času smo ga dvakrat obnovili in tako prilagodili zahtevam naše skupnosti. Ni najbrž naključje, da so se prav proti našim predlogom zagnale sile nacionalistične desnice v znani kampanji, kakor tudi ni naključje, če smo komunisti sprejeli izziv in javnosti podrobno obrazložili smisel našega predloga, ki teži k zadovoljitvi zahtev slovenskega prebivalstva in uresničenju kulture sožitja, ki edina lahko omogoči kulturni, obenem pa tudi družbeni in gospodarski razvoj naše dežele. Zavedamo pa se, da je bitka za globalno zaščito v polnem teku in da bo v prihodnjih mesecih na prvem mestu naših skrbí. Zato se moramo pripraviti z vso odgovornostjo in na osnovi jasnih izbir, tudi kar zadeva potrebnaavezništva. Poudarjamo torej pomen enotnosti vseh Slovencev ob tem skupnem programu, obenem pa podčrtujemo, da enotnosti celotne slovenske manjšine ni mogoče in ni prav uresničevati za celo enotnosti z demokratičnimi Italijani, z vsemi naprednimi silami pri nas in v državi. V ta namen je potrebno med Slovenci razčiščenje, kajti dogodki, kot je bila manifestacija ob 50-letnici ustrelitve bazovskih junakov, mimo čustvenih ocen, predstavljajo neizbežno korak nazaj glede na že uresničeno stopnjo solidarnosti med Slovenci in italijanskimi antifašisti.

Ta enotnost nam je potrebna posebno sedaj, ko se zaključuje triletna dejavnost posebnih vladne komisije in bodo vse politične sile, predvsem pa vlada, klicane pred lastne odgovornosti, ko bodo skratka morale povedati, kakšno zaščito si zamišljajo. Zatem se bo nujno vnela razprava o predlogih, ki jih bo izdelala vlada. Iz izkušnje v vladni komisiji nam je že sedaj jasno, da bodo vladni predlogi protislovní, reduktivni, v celoti vzeti pa nezadovoljivi. Čaka nas torej obdobje, ko se bodo po vsej verjetnosti zmerne in konzervativne sile oprijele teh predlogov, da bi se tako s problemom zaščite naše manjšine soočile na najnižji možni ravni. Obenem pa nas čaka naloga, da bomo morali pritiskati na parlament in na vse politične sile, kajti prepričani smo, da samo enoten pritisk vseh Slovencev in vseh italijanskih demokratičnih sil lahko omogoči, med parlamentarno obravnavo, izboljšanje zakonskih osnutkov in spremembo nekaterih stališč, ki se jih vladne sile trdovratno oklepajo, kot pijanec plota.

V vladni komisiji smo skozi tri leta enotno zagovarjali temeljne interese manjšine, v polni zavesti, da smo Slovenci in komunisti že izpolnili svojo dolžnost v trenutku, ko smo prispevali k oblikovanju našega zakonskega osnutka za zaščito manjšine in katerega je prva podpisala tovarišica Jelka Gerbec. V vladni komisiji pa smo pred predstavniki vlade, države, dežele in vladnih strank branili naše interese, prepričevali sogovornike o upravičenosti naših zahtev, skušali smo večkrat omiliti najbolj negativna stališča v upanju, da bo tako olajšana parlamentarna razprava o tem vprašanju.

Ugotoviti moramo, soglasno tudi z ostalimi slovenskimi člani vladne komisije, da je bera triletnega dela dokaj skromna, predvsem kar zadeva pozitivne ali vsaj sprejemljive postavke. Naj jih zto naštejemo. Boleča točka triletne razprave je vsekakor bila razsežnost zaščite na vse tri dele slovenske manjšine v naši deželi, torej tudi na področja videmske pokrajine, oziroma Beneške Slovenije in Kanalske doline. Uspelo nam je naštetí občine, kjer živijo Slovenci. Predvsem pa se nam zdi pomembno, da je vlada pristala na ustanavljanje slovenskih šol in otroških vrtcev v videmski pokrajini. Seveda, bitka s tem ni končana, saj vemo, da obveza ne zadostuje. Upreti bomo morali vse naše sile, da se bo to tudi zgodilo in da bodo nastajajoče slovenske šole v Benečiji prebredle vse birokratske in politične zapreke, na katere krajevni demokratičniki najbrž mislijo že danes. V ta namen moramo še enkrat poudariti važnost dejstva, da smo na letošnjih upravnih volitvah z enotnimi demokratičnimi listami osvojili pomembne občine v Beneški Sloveniji in ustvarili torej ugodnejše pogoje za uresničitev tega cilja.

Glede šolstva naj povemo še, da vlada in državni organi pristajajo na kakovostno okrepitev slovenskega šolstva v Trstu in Gorici s posebnim ozirom na industrijsko - tehnično smer. Glede upravljanja slovenske šole pa je oreh še vedno trd. Nasprotovanju ustanavljanja samostojnih zbirnih organov za slovensko šolo se namreč pridružuje reduktivna ponudba slovenskih namestnikov pokrajinskega šolskega skrbnika, ne pa ustreznega deželnega upravnega organa za nujno usklajevanja dejavnosti slovenskega šolstva v deželi.

Konkretno ponuja vlada Slovincem še ureditev nekaterih finančnih zadev, kot je primer SSG, večje podpore slovenskim kulturnim organizacijam, postopno publicizacijo Glasbene matice in druge drobnarije.

Najhuje pa je, da vlada vztraja pri politični izbiri preštevanja oziroma ugotavljanja prisotnosti in gostote slovenskega prebivalstva, ker misli, da je samo na tej osnovi mogoče določiti omejena območja popolne jezikovne zaščite in dvojezičnega poslovanja. Zato so si vladni predstavniki izmislili nek referendum, nekakšen plebiscit od kraja do kraja, ki naj bi povedal, ali si želimo zaščito in kakšno naj bo. Pri tem pa naj bi odločalo tudi razmerje med Slovenci in Italijansko večino, zadnja beseda pa naj bi pripadla vladi.

Očitno je, da taka politika vodi k izsiljevanju Slovencev, ščuvanju italijanskih nacionalistov in, v končnem rezultatu, k zanikanju narodnostnih pravic večini slovenskega prebivalstva, ki živi v mestih Trst in Gorica skupaj s številčno prevladujočo italijansko večino, kakor tudi v videmski pokrajini, kjer še vedno prevladujejo nasprotniki vsakršnega narodnostnega sožitja.

Zato je ta predlog še posebno nesprejemljiv. Bo.iti se bomo morali proti takemu načinu postopanja z manjšino in pri tem angažirati čim večje število italijanskih demokratov, kulturnih delavcev, sindikalisto in mladine.

Za nas, komuniste, je pomembno, da ohranimo tudi v bodoče enotnost vseh demokratičnih sil, kajti potrebna nam je največja mobilizacijska sposobnost v trenutku, ko se bodo morali vlada in vladne politične skupine odločati o usodi zaščitnega zakona. Pri tem mpa moramo seveda paziti, da bi različna gledanja na

ta problem ne ustvarila razlogov za prepiranje ali polemike.

Tu je Spetič analiziral odnose med posameznimi komponentami, ki sicer sodelujejo v enotnih pobudah in opozoril na nekatere nevarnosti; kot na primer podcenjevanje vloge parlamentarne razprave za izboljšanje predlogov o globalni zaščiti in torej vloge demokratičnih sil, ne glede na to, če so v vladi ali v opoziciji. Prav tako je opozoril na protislovnost stališč, ki omalovažujejo rezultate dosedanjega boja v zameno pa se to za držanje spremeni v direktno soočanje s samo krščansko demokracijo.

Spetič je nato orisal sprejete ukrepe za redno izhajanje DELA in predlog, naj bi krožek Pinko Tomažič postal nujna struktura idejne vzgoje kadrov v naših sekcijah. Iskreno se je tudi zahvalil tovarišu Mirku Kaplju za opravljeno delo prav sedaj, ko je odšel v zaslužni pokoj.

Bitka za globalno zaščito je v bistvu za drugačno sožitje v naših krajih, kjer nerešeno nacionalno vprašanje še dalje zastrepila oziroma in obenem izkrivlja okvire političnega in socialnega boja.

Boj za globalno zaščito (in to poudarjam predvsem za italijanske sekcijske voditelje, ki smo jih v ta namen povabili na ta naš aktiv) je namreč boj za uveljavitev kulture sožitja in torej vodilne vloge tistih političnih in kulturnih sil, ki tako sožitje organizirajo in spodbujajo, ker v njem vidijo in slutijo edino možnost za preporod našega mesta in obmejnega področja sploh.

Sklep vseh demokratičnih sil, da odstranijo iz polemike vprašanje kraške lokacije proste industrijske cone, kot jo predvidevajo osimski sporazumi, je najbrž pripomogel k izboljšanju pogojev za kulturno protiofenzivo, v kateri mora biti vprašanje sožitja med tu živječima narodoma in obenem odprtosti k splošnemu sodelovanju obmejnih področij stalno v ospredju. Soglasni predlog občinskega, pokrajinskega in deželne sveta, naj se za sedaj preveri med italijansko in jugoslovansko vlado možnost preselitve mešane industrijske cone s Krasa, obenem pa naj se čimprej pristopi k uresničevanju mešanih jugoslovansko-italijanskih industrijskih pobud na Tržaškem, predstavlja politično izbiro, ki upošteva nastalo stanje in obenem obvezo ustvarjanja novih, širših zavezništven na platformi industrializacije tržaškega območja. To smo odkrito povedali jugoslovanskim tovarišem, ki so nam prav tako odkrito povedali, da se sicer ne strinjajo, vendar jemljejo na znanje in razumejo, da drugih poti ni bilo, razen zamrznitve gospodarskih odnosov na okvir trgovske menjave na obmejnem področju, ki pa nikakor ne more predstavljati razvojne perspektive našega gospodarstva, zaposlovanja mladine in torej družbene obnove Trsta.

Sodelovanje KPI - ZKJ

Sploh velja poudariti, da je tu pred nami nova, pomembna naloga, ki velja tako za slovenske, kakor za italijanske tovariše. Naša federacija je v okviru ustaljenih oblik prijateljskega sodelovanja z Zvezo komunistov Jugoslavije, oziroma ZKS na obalno - kraškem in istrskem področju razširila to sodelovanje tudi v Ljubljano, saj sta Trst in Ljubljana glavni mesti sosednjih dežel, oziroma republik. V tem okviru nameravamo poglobiti vsestranske oblike sodelovanja in medsebojnega informiranja. Tesni stiki z jugoslovanskimi tovariši nam lahko po-

magajo pri analizi dogajanja in izbirah v vsakodnevni politiki tudi pri nas. Lahko pa pripomorejo tudi k reševanju perečih problemov v odnosih med mestoma in ljudmi na obeh straneh meje, pretakanju blaga in gospodarskih pobud, skratka, razvijanju konkretnih oblik sodelovanja, kakor jih določata dosežena stopnja razvoja teh odnosov in tudi v formalni obliki podpisani mednarodni sporazumi.

Odkrito, prijateljsko, iskreno sodelovanje med tovariši iz Trsta in Ljubljane, oziroma obalno - kraškega in istrskega območja se poglobljajo tudi vsebinsko. V ta namen smo izdelali podroben program študijskih srečanj, seminarjev in predavanj, kakor tudi stikov med sekcijami in izvedenci obeh partij o problemih skupnega interesa, kot je na primer vprašanje zaščite okolja. Zdi se nam tudi, da je prav, če v tem okviru prispevamo k proučevanju naše skupne zgodovine, njenih luči in senc, zmag in neuspehov. To, mislim, da bomo storili in v ta namen nam je potrebno tudi aktivno sodelovanje slovenskih komunistov naše federacije.

Vloga KPI med Slovenci

Tovarišice in tovariši, naša partija stopa v 80 leta z novimi napori in zahtevnimi nalogami. Mi, slovenski komunisti, imamo v tem veliko odgovornosti in pomembno vlogo. Prav je, da zato spregovorimo o našem delu in načinu nastopanja. Potrebno je, da prevlada v nas predvsem zavest, da smo vodilna politična sila med Slovenci in da moramo to vlogo opravljati v celoti, na vseh področjih našega udejstvovanja. Potrebno je torej, da razvijemo več politične razprave, več splošnih političnih pobud, skladno s splošno usmeritvijo partije in njenimi stališči do vseh vprašanj družbenega in gospodarskega dogajanja. Naše sekcije morajo biti središče političnega življenja v vasi, čeprav so poleg njih tudi kulturna in športna društva, gospodarske zadruge in druge oblike cnotnega udejstvovanja. Potrebno je, da v vse vnašamo duha naše politike in naše usmeritve. Pri tem ni in ne sme biti nepotrebnih prekatov ali rezerv.

Zato pa nam je potrebna pomladitev našega kadra, naših kadrov. V nekaterih sekcijah je to prišlo do izraza in pri tem smo lahko ugotovili, da pomladitev naših sekcijških vodstev nikakor ne pomeni prekinjanja kontinuitete partijskih organizacij in njihove dejavnosti. Prav nasprotno, pomladitev partijskega kadra, vključevanje večjega števila mlajših tovarišev in žensk v naših sekcijah dejansko širi njihovo vplivno področje in s tem tudi aktivnost partijske baze.

Pri tem velja posebno razmišljati oblikam naše prisotnosti v mestu, kjer vendar živi večina slovenskega prebivalstva. Tu smo slovenski komunisti bolj razkropljeni, potrebno pa je, da nam tudi italijanski tovariši, sekcijški voditelji, pomagajo pri njihovem ugotavljanju in organiziranju, za večjo povezanost v okviru conskih odborov in s slovensko komisijo federacije, ki bo morala nujno in učinkovito obnoviti svoje delo.

Potrebni pa so nam, poleg obstoja slovenske komisije, tudi drugi stiki, druge oblike medsebojne povezanosti in vplivanja. Med temi naj omenim predvsem dva: naše glasilo DELO in krožek za kulturne in politične vede PINKO TOMAŽIČ. Nikakor jih ne smemo podcenjevati, čeprav vemo, da govorimo o dveh doslej še nerešenih problemih.

Enakopravni odnosi v partiji

Ko že govorimo o partijski organizaciji še dva pekoča problema. Smo v fazi včlanjevanja, ko moramo napeti vse sile, da prilagodimo našo številčno prisotnost dejanskemu zaupanju, ki ga partija uživa med Slovenci. Obenem pa moramo to zaupanje med ljudmi preverjati in utrjevati tudi z nabirkami za tisk in članarino, ki se v naših sekcijah le redkokdaj obnesejo. In vendar vemo, da nabirke za športne ali druge pobude uspejo. Važno je seveda to, da gremo po hišah, med ljudi, ker je tudi to prilika za dialog, kakor zbiranje novih naročnin za DELO.

Posebno važno je vprašanje uveljavljanja enakopravnih jezikovnih odnosov znotraj partije, v vseh njenih organih, predvsem pa v naših sekcijah. Tovariši, partija mora biti zgled enakopravnosti med manjšino in večino, med Slovenci in Italijani. Ker živimo na narodnostno mešanem področju se moramo zavedati, da to vprašanje ni praktičnega, temveč političnega načelnega značaja.

Dvojezičnost našega življenja pa se mora uveljaviti povsod, kjer je mogoče, pa čeprav za ceno nekaterih žrtev. Zglašeno bi bilo, če bi postavljali naše partijske organizacije po jezikovni podlagi in ločevali italijanske in slovenske tovariše na narodno mešanih področjih, tudi zato, ker moramo v praksi uveljaviti kulturo enakopravnega sožitja, ne pa ločevanja. Kaj storiti, torej? Zavedati se moramo, da je dvojezičnost težka in mestoma zapletena stvar, in vendar moramo po tej poti, četudi bi zaradi tega morali za naše partijske sestanke poiskati vsakokrat prevajalce. Končno, tovariši, ne bo izguba časa, saj upamo, da bo po odobritvi zaščitnega zakona za slovensko manjšino povpraševanje po poklicnih prevajalcih vedno večje, kot se dogaja deloma že sedaj. Naj bo partija zanje dobra šola in naj vedo, da opravljajo pomembno politično vlogo, ki je nikakor ne gre podcenjevati. Obenem je tudi prav, da tako prakso uveljavljamo povsod, kjer prihaja ta potreba do izraza, kajti od tega je odvisna tudi politična rast naših kadrov. Marsikdaj je namreč sproščenost izražanja prvi pogoj za ustvarjalni prispevek, ki ga premnogi slovenski tovariši dolgujejo partiji.

Obenem pa moramo misliti, mi vsi, vsa partija, na nujnost, da se naši italijanski tovariši naučijo vsaj toliko, kolikor je potrebno za pasivno razumevanje slovenščine. To bo tudi dokaz dejanskega razumevanja prvenstvenosti nacionalnega vprašanja v naših krajih. To niti ni žrtev za italijanske tovariše, pač pa obogatitev, ki jo bodo znali tudi sami ceniti.

PRISPEVKI

Stanislav Caharija, Nabrežina, prispeva 10.000 lir za DELO.

Mario Štubelj, Nabrežina - postaja 78, daruje 5.000 lir.

Marija Paulin vd. Kocijančič, Sesljan, daruje 2.000 lir.

Ob sedmi obletnici očetove smrti daruje tov. Albin Škerk 10.000 lir.

Mihela Vremec, Opčine, daruje 2.000 lir.

V spomin na tov. Marija Žuljana so tovariši: Zdenko Hrovatin, Livij Pregarc, Emil Komar, Boris Gulič, Stanko Žuljan in Rino Kuret zbrali 60.000 lir za sklad DELA.

Razprava na aktivu v Boljuncu

V petek, 28. novembra, se je v gledališču F. Prešeren v Boljuncu vršil ob prisotnosti večjega števila italijanskih tovarišev aktiv slovenskih komunistov. Verjetno je bilo to prvič, da smo imeli na nekem partijskem srečanju simultano prevajanje in so tako lahko nemoteno vsi govorili v svojem materinem jeziku. To naj bi bil pravzaprav začetek nekega smotrnejšega programa pri uveljavljanju dvojezične enakopravnosti tudi znotraj tržaške federacije KPI. Na podlagi uvodnega poročila (katerega objavljamo na drugem mestu), ki ga je podal tovariš Stojan Spetič, član tajništva naše federacije, se je razvila precej razvejana diskusija, ki se je dejansko dotaknila vseh tistih problemov, ki tarejo slovensko narodnostno skupnost, s posebnim ozirom na naloge, ki jih imajo slovenski komunisti v tem pogledu.

Osrednja tema je bila vsekakor globalna zaščita slovenske manjšine v Italiji. Komunisti smo še enkrat potrdili, da nam je za enotnost med vsemi slovenskimi komponentami, prav posebno sedaj, ko se zaključuje delo v posebni komisiji pri predsedstvu vlade; po drugi strani pa ob poudarjeni doslednosti komunistične partije v boju za priznanje pravic naši manjšini, je treba klicati k odgovornosti tudi ostale stranke. Nedopustno je namreč to, kar se je zgodilo v deželnem svetu, ko je PSI skupaj z ostalimi večinskimi strankami preglasovala resolucijo o zaščiti manjšin. Iz vseh posegov je zelo jasno izhajala skrb glede časov in vsebine za globalni zaščitni zakon. Potrebni so veliko naporov, najprej v parlamentu, nato pa v samem izvajanju zakona, ki prav gotovo ne bo tak, kot si ga mi Slovenci pričakujemo. Seveda pa nam ob vseh teh prizadevanjih potrebna najširša podpora italijanskih demokratičnih sil.

Na aktivu smo tudi razpravljali o odnosu partije do ostalih slovenskih organizacij s posebnim ozirom na SKGZ in njene članice ter o vlogi komunistov v teh organizacijah, v katere je pravilno, da se vključujejo. V okviru tega so nekateri tovariši izrekli nekatere upravičene kritike poročanja edinega slovenskega dnevnika v Italiji.

Posamezni tovariši so se dotaknili vprašanj, ki zadevajo po-

samezne sekcije in teritorije, kjer le te delujejo. Tako smo slišali poročilo tov. Kiljana Ferluge o stvarnosti v Miljah, poročilo Maura Kralja o delovanju trebenske sekcije; precej tovarišev, med temi tudi župan Škerk, se je dotaknilo vprašanja nabrežinske občinske uprave. Še enkrat je bilo poudarjeno, da je treba nujno poiskati rešitve v okviru sodelovanja s PSI in Slovensko skupnostjo. Samo tako se bo dalo premostiti trenutne težave; po drugi strani pa so bile izrečene tudi kritike na račun obnašanja določenih političnih sil v Nabrežini.

Kot ob vseh takih prilikah, smo se tudi tokrat soočili z vprašanjem našega tiska in vprašanjem kadrovanja. Tako za slovensko glasilo Delo kot za krožek P. Tomažič so bili sprejeti predlogi tovariša Spetiča. Oba dejavnika sta nam nujno potrebna za kvalitetnejšo rast slovenskih komunistov, saj bi moralo Delo odigravati pomembno vlogo v obveščanju našega članstva, krožek Tomažič pa naj bi postal nekaka idejnopolična šola. Predvsem pa je treba posvetiti veliko pažnjo mladim, prisluhniti željam in potrebam.

Svoje zaključke po obširni diskusiji je pokrajinski tajnik KPI Claudio Tonel strnil v štiri točke, ki naj bodo obenem tudi napotek za nadaljnje delo vseh nas:

1. dosledno izvajati stališča partije do manjšinskega vprašanja ter aktivno prispevati, da pride čimprej do izglasovanja globalnega zaščitnega zakona;

2. rešiti v najkrajšem času vprašanje Nabrežine;

3. razvijati odnose med komunistično partijo in ostalimi slovenskimi organizacijami — v ta namen bi se dalo prirediti odprt aktiv;

4. čimtesnejše sodelovanje z ZKJ — v zvezi s tem je Tonel naglasil, da je prišlo v teh stikih, ki so se v zadnjih časih znatno izboljšali do kvalitetnega skoka.

Če lahko iz vsega tega strnemo nekaj misli, bi lahko rekli takole: ponovno se je dokazalo, da so taki aktivisti še in še potrebni, saj odločilno prispevajo k politični rasti slovenskih tovarišev, po drugi strani pa so velika obogatitev za tiste italijanske tovariše, ki so se pobliže seznanili z delom in težavami, s katerimi se slovenski komunisti srečujemo.

Tamara Blažina

nadaljevanje z 2. strani

gledališču). Na tako izsiljevanje Slovenci in demokratične sile nikakor ne bomo pristajali, saj nimamo namena barantati za svoje ustavne pravice. Tako izsiljevanje pa bomo ožigosali pred javnostjo in pred parlamentom, ko bo stekla razprava o zakonskih osnutkih za globalno zaščito.

Poudarjamo, da je tak sistem, za nas nesprejemljiv. Vladna stranka sili v nas, naj bi se ponovno sestali tri dni sredi decembra, prav tedaj, ko bo v Rimu na uradnem obisku predsednik SFRJ Mijatović. Morda tudi zato, da bi jugoslovanskemu soprodpisniku mednarodnih dogovorov dokazali, kako intenzivno potekajo pogovori z manjšino. Prav zato pa bomo morali o naši nadaljnji udeležbi na takih pogovorih resno preveriti. Doslej nismo zabeležili nobene pozitivne premika, ki naj bi utemeljil upravičenost nadaljevanja teh Sifizovih naporov. Tudi ne verjamemo, da bodo nova stališča s strani vlade in KD prišla do izraza. Razen če se tudi druge stranke vladne koalicije, predvsem socialisti, ne bodo zavzele in prisilile KD k spremembi teh svojih stališč, ki so očiten dokaz ostrega nasprotovanja pravi in zadovoljivi manjšinski zaščiti. Doslej tega pritiska nismo občutili. Nasprotno, navdaja nas prepričanje, da je v okviru vlade vzela manjšinsko vprašanje v zakup KD sama in da druge vladne sile sploh nimajo pri tem besede.

(sts)

PRISPEVKI

Mario Puntar, Prosek, 2.000 lir; Poldo Vatovac, Devinščina, 5.000; Vida Menucci, Kontovel, 5.000; Josip Furlan, Prosek, 10.000; Giusto Klun, Krmenka 175, 2.000; Emilio Maver, Krmenka, 3.000; Diko Žerjal, Boršt, 4.000; Marija Pipan, Sempolaj, 10.000; Silva Križmančič, Bazovica 196, 2.000 lir.

V spomin na moža Antona Gerlanca prispeva Bogomila Gerlanc, Prosek 256, 10.000 lir za sklad DELA.

Vsem darovalcem se toplo zahvaljujemo.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino

Direktor **ALBIN ŠKERK**

Ureja uredniški odbor

Odgovarja **FERDI ZIDAR**

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 764-872, 744-047

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24.36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 3.000 lir

Tisk: Tipo/Lito Stella v. Molino a Vento 72 - TS